

Tyrkiet er ved at tø op

Pola Rojan

Den Kolde Krig var en katastrofe for Tyrkiets politiske udvikling. Demokratiet blev sat på standby, inden det overhovedet var modnet – til stor skade for skabelsen af landets identitet. Tyve år efter Murens fald døjer den tyrkiske stat stadig med stærke indre spændinger, men en gunstig fremtid i både øst og vest toner frem i horisonten

Et eksperiment: Hvad ville der ske, hvis man under kontrollerede forhold frøs en dreng ned under hans tidlige pubertet, og bragte hans hjerte og andre vitale organer til standsning? Hans liv og kropslige udvikling ville i sagens natur gå i stå, mens verden omkring ham fortsatte sin vante gang. Når videnskabsmændene tøde ham op igen og fik hans puls i gang, ville hans fysiske udvikling formentlig fortsætte fra hvor den slap ved nedfrysningstidspunktet. Lad os antage det. Pubertetsprocessen i hans krop ville således upåvirket straks gå i gang med at producere kønshormoner i stride baner og give de sædvanlige udslag i den unge mands udseende, humør og sociale omgang med omgivelserne. Alt imens vor testperson indhenter den ud-

skudte, naturlige udvikling, vil hans 'jævnaldrende' imidlertid nyde voksenalvets velsignelser i ro og mag.

Dette tænkte eksperiment illustrerer – med lidt god vilje – den effekt Den Kolde Krig har haft på Tyrkiets udvikling hen i mod et sundt, afbalanceret og bæredygtigt samfund.

I ethvert ungt land er den tidlige fase yderst afgørende for dets fremtid. Her skabes varige magtbalancer mellem fløje, grupperinger og befolkninger, der lever inden for landets nye grænser, og en stats sanktioneret inkluderingsproces skaber og designer et mere eller mindre kunstigt sammenhold bestående af i princippet lige statsborgere. Denne naturlige og somme tider uudtalte udvikling gøder jorden for fremtidig stabilitet og økonomisk vækst. I hvert

fald ideelt set. Det er også i denne tidlige fase, byggestenene til landets identitet udadtil og selvopfattelse lægges. Identitet kan i denne sammenhæng oversættes med politisk *brand* eller politiskkulturelt udtryk.

I demokratier udgøres landets identitet af summen af indbyggernes kulturelle og politiske kapital, og den er både en konsekvens af modningsprocessen og en årsag bag. Eksempelvis er Danmarks identitet udadtil i høj grad karakteriseret ved den såkaldte skandinaviske velfærdsmodel, socioøkonomisk homogenitet, decentrale strukturer såvel administrativt som socialt, en religionsfjern befolkning og endeligt sin historiske arv som et traditionsrigt monarki og sundt demokrati. Denne identitet er produktet af århundredlange forhandlinger og kulturelle kampe mellem landets forskellige indbyggerkollektiver.

Tyrkiets udvikling og søgen efter egen identitet er i et historisk perspektiv næsten lige startet. Som selvstændig republik og nationalstat har Tyrkiet kun eksisteret siden 1923, og den etnisk tyrkiske identitet har kun for alvor været dyrket politisk siden det døende osmanniske riges sidste dage i slutningen af 1800-tallet. Men den afgørende, tidlige udviklingsfase kom i Tyrkiet under voldsomt pres udefra fra slutningen af Anden Verdenskrig, hvor Tyrkiets udviklingsretning og kvalitative statsform i afgørende grad blev dikteret af ydre omstændigheder.

Tyrkiet ser mod vest

For at undgå at havne i historieforsvanskning, er det her nødvendigt at skelne mellem Tyrkiets tid som etpartisystem i perioden 1923-1946 og tiden under flerpartisystemet herefter. For Tyrkiets nuværende situation kan langt fra udelukkende tilskrives eksterne forhold. Men omstændighederne efter Anden Verdenskrig var med til i afgørende grad at styrke og låse en knude, der var bundet på forhånd.

I sin første fase var Tyrkiet en de facto etpartistat enevældigt regeret af landsfader, præsident, partiformand og øverstkommanderende, general Mustafa Kemal – senere blot Atatürk i betydningen ‘tyrkernes fader’. Han var arkitekten bag tvangshomogeniseringen af landet både etnisk og kulturelt, som på sigt blev ødelæggende for sammenhængskraften og stabiliteten. Den nationalistiske elite tolererede hverken politisk opposition, forskellighed eller kulturelle bånd til befolkningens prærepublikanske fortid. Den systematiske forfølgelse af landets kurdere, grækere, armeniere og jøder udløste snesevis af oprør, omfattende deportationer og voldelige pogromer.

Republikken Tyrkiet er født ud af en krig mod briter, franskmænd, grækere og armeniere, der efter Første Verdenskrig delte det tidligere osmanniske territorium mellem sig. Det skabte blandt tyrkerne et latent nationalt traume om at være konstant

under trussel, og det blev skæbnesvangert for den nye stats mindretalsbefolkninger, der blev betragtet som skadelige femtekoloner. Titusinder af kristne og jøder fik frataget deres forretninger og formuer i storbyerne, og tusinder af kurdiske landsbyer blev revet ned og befolkningerne forflyttet til tyrkiske egne af landet.

Mustafa Kemals vision med Tyrkiet var forholdsvis klar i retning af at transformere en samling religiøse og delte, brogede befolkninger til en samlet enhed, der udenrigspolitisk og økonomisk orienterede sig i retning af det stærke, nye Europa. Vel at mærke 1920'ernes og 1930'ernes Vesteuropa, der med de tyske, italienske og spanske eksempler udmærkede sig ved en autoritær og brutal ledelsesstil.

Temperaturen falder

Efter Mustafa Kemals død i 1938 lagde staten under anførelse af Kemals højrehånd, Ismet İnönü, an til en vis opblødning over for partipolitisk opposition. Efter Anden Verdenskrig tillod man dannelsen af politiske partier. Og allerede i 1950 mistede militærelitens Republikanske Folkeparti (CHP) magten til det civile Demokratisk Parti (DP) ved landets første, rigtigt frie parlamentsvalg. Tyrkiet havde efter knap tredive års enevælde nået et vigtigt stadi i sin politiske modningsproces.

Men temperaturen over det europæiske kontinent var i mellemtiden

faldet drastisk, og Den Kolde Krig delte Europa op i to interessesfærer omkring de to supermagter. Med sin uhyre fordelagtige geostrategiske placering kom Tyrkiet hurtigt under USA's sikkerhedsparaply, NATO. Amerikanerne fik således skubbet jerntæppet flere tusinde kilometer østpå, lukket sovjetiske krigsskibes adgang til Middelhavet og Atlanten fra Sortehavet og etableret avancerede lytteposter og senere atommissiler i Kremls baghave. Det amerikanske forsvarsministerium og NATOs militærstrateger fik fuld kontrol over moderniseringen af det tyrkiske militær, mens CIA stod i spidsen for en kraftig udbygning og oprustning af det tyrkiske efterretningsapparat. USA havde under Den Kolde Krig adskillige militære assistance-missioner i NATO-landene, men den største blev placeret i den tyrkiske hovedstad Ankara under akronymet JUSMMAT (*Joint United States Military Aid Mission to Turkey*). Milliarder af dollar blev pumpet ind i det tyrkiske forsvarsbudget ad denne vej.

Tyrkiet måtte for alt i verden ikke falde i hænderne på østblokken, og derfor måtte landets venstrefløj og liberale kræfter endelig ikke få fodfæste i tyrkisk politik. I modsætning til andre lande i NATO-samarbejdet, for eksempel Italien og Grækenland, har Tyrkiet ingen tradition for stærke venstrefløjsbevægelser, der kunne øve politisk indflydelse på landsplan. Men ikke desto mindre

blev der iværksat en omfattende registrering og kontrol af civilbefolkningen, hvis politiske tilhørsforhold blev kortlagt og udsat for granskning fra centralt hold.

Sikkerhedsdiskursen dominerede fremover det politiske liv i Tyrkiet, hvis spæde skridt hen i mod rigtigt demokrati langsomt, men sikkert kom under militær kontrol. Selv om NATO-pagten blev underskrevet af den folkevalgte tyrkiske regering i 1952, var det i virkeligheden en forsvarsaftale mellem de tyrkiske generaler og Washington. En styrkelse af militærets politiske vogterrolle i Tyrkiet var USA's garanti for, at en pludselig folkestemning i befolkningen ikke kunne risikere at underminere NATOs sikkerhedskoncept og inddæmningspolitik over for Sovjetunionen.

Den uundgåelige konsekvens lod ikke vente på sig. Den folkevalgte regering, der kun otte år tidligere havde underskrevet NATO-aftalen, blev kuppet af sit eget militær i 1960. Demokratiet og republikkens sikkerhed var i fare, lød begrundelsen fra officererne, som opløste parlamentet og henrettede ministerpræsident Adnan Menderes sammen med to af hans ministre. Denne begivenhed beseglede endeligt militærets overhånd i tyrkisk politik.

Militærets teknokrater drev staten i en kort periode, udarbejdede en ny forfatning og tillod snart genetableringen af partier og en tilbagevenden til civil politik. Men allerede

i 1971 truede militæret en folkevalgt regering til at gå af og fik sin vilje, og igen i 1980 væltede generalerne regeringen, lukkede parlamentet i en kort årrække og indsatte en militærjunta til at lede landet.

Tre militærkup på blot tyve år har uundgåeligt sat sine spor i Tyrkiet og betydet, at demokratiske kræfter fuldstændig er blevet tvunget i knæ.

Muren falder

Den Kolde Krigs sikkerhedsdoktriner har været med til i afgørende grad at forhale modningen af den nødvendige politiske kultur i landet.

De internationale omstændigheder i denne over fyrrer år lange periode har også gjort det vanskeligere for Tyrkiet at finde selvstændigt fodfæste i internationale relationer og skabe sig en flerfacetteret profil udadtil. Fra slutningen af Anden Verdenskrig og frem til Murens fald havde Tyrkiet været en nyttig og brugbar samarbejdspartner inden for primært vestlig sikkerhedspolitik, hvor succeskriteriet for samarbejdet groft sagt var, om den røde hær kunne holdes på afstand.

Ikke mindst derfor blev Tyrkiet tidligt i Den Kolde Krig indlemmet i det gode selskab i blandt andet Europarådet, OECD og OSCE og opnåede en associeringsaftale med EF om fremtidigt medlemskab.

Men ikke desto mindre blev østblokkens opløsning og Den Kolde Krigs afslutning for alvor starten på

Tyrkiets langsomme optøning til en virkelighed uden for krigssammenhænge. I en tid, hvor hele NATO-pagten mistede åbenlys relevans og den amerikanske støtte i dollar faldt drastisk, havde tyrkiske politikere og officerer, der rådede over alliancens næststørste militærapparat, nu behov for at genopfinde landets rolle i en international sammenhæng. Rådvildhed i kølvandet på Den Kolde Krigs afslutning kendetegnede ikke kun Tyrkiet, men hele verden. Konflikten havde direkte involveret klodens mest udviklede lande og økonomier, derfor indirekte involveret resten af verden og paralyseret den politiske dagsorden ved at fastholde sikkerhedspolitikens dominans over alt andet. Da Muren faldt, holdt verden vejret. Men for Tyrkiet var timingen helt rigtig.

Siden midten af 1980'erne havde Tyrkiet oplevet en økonomisk vækst uden sidestykke i landets historie. Den ambitiøse og vestvendte regeringschef Turgut Özal iværksatte en sand liberaliseringsrevolution af økonomien og placerede på få år Tyrkiet midt i en global økonomi i rivende udvikling. Özal havde tidligt læst skriften på væggen og søgte målbevidst en større økonomisk tilnærmelse til det Europæiske Fællesskab. Tyrkiets fremtid skulle knyttes uløseligt til Europa. Tyrkiet kunne tilbyde et stadigt mere integreret Europa et vigtigt udenrigspolitisk springbræt til Mellemøsten, Kaukasus og store dele af Centralasien, mens Europa

kunne tilbyde tyrkerne afsætningsmarkeder, gunstige priser og diplomatiske relationer. Og Tyrkiet havde gennem sin voksende økonomi gode forhandlingskort.

Den traditionelt dominerende og ineffektive landsbrugssektor blev hurtigt udkonkurreret af en stadigt stærkere industri, eksporten blev på mindre end ti år firedoblet, turismesektoren blomstrede og med en årlig vækst på over fem procent havde tyrkisk økonomi i starten af 1990'erne den højeste vækstrate i OECD. Udviklingen gav et gevaldigt skub i den nationale stolthed og i retning af en mere selvsikker kurs over for omverdenen. Det styrkede også den civile regerings position over for militæret. Det afspejlede sig især i udenrigspolitikken.

Turgut Özal var opsat på at redefinere samarbejdet med verdens nu eneste supermagt. Og muligheden bød sig allerede året efter Murens fald, da Irak, Tyrkiets nabo mod syd, i 1990 besatte Kuwait og provokerede verdenssamfundet med USA i spidsen til at iværksætte en storstilet militæroperation under FN-flag for at befri Kuwait. Trods protester fra militæret deltog Tyrkiet i offensiven og lagde territorium til det amerikanske luftvåben, som udbyggede den store militærbase ved Adana ved Tyrkiets middelhavskyst til brug i krigen. Anlægget var også en del af den såkaldte flyveforbudszone, der blev håndhævet af amerikanske og britiske kampfly og skabte et ly for

de irakiske kurdere i nord, så de helt frem til 2003 kunne være i fred for Saddam Husseins tropper.

Basen er i dag en vigtig logistisk brik i NATOs mission i Afghanistan og er arbejdsplads for knap 5.000 mennesker.

Det gode selskab

Tyrkiets aktive engagement i Operation Ørkenstorm i 1991 og tiden herefter havde stor betydning for fornyelsen af de amerikansk-tyrkiske relationer, og indsatsen var et signal om, at Tyrkiet stadig var klar til at tage ansvar i sit nærområde og spille en håndfast rolle. Det var ikke mindst et klart signal til europæerne om, at Tyrkiet kunne være til stor hjælp i sikkerhedspolitisk sammenhæng og bidrage til at udvide EF/EU's indflydelsessfære til Mellemøsten og dernæst Kaukasus.

Meget tyder på, at det lykkedes for Tyrkiet at gøre sig heldigt bemærket på den internationale scene. Allerede året efter Golfkrigen vedtog EF-landenes stats- og regeringschefer en erklæring på topmødet i Lissabon, der både understregede Tyrkiets centrale rolle for Europa og gav klare løfter: "With regard to Turkey the European Council underlines that the Turkish role in the present European political situation is of the greatest importance and that there is every reason to intensify cooperation and develop relations with Turkey in line with the

prospect laid down in the Association Agreement of 1964 including a political dialogue at the highest level" (Det Europæiske Råd – 26.-27. juni 1992).

Rådet fremhæver i sine konklusioner associeringsaftalen med Tyrkiet fra 1964 og betragter aftalens perspektiv om fremtidigt tyrkisk medlemskab af fællesskabet som udgangspunktet for et styrket samarbejde. Løfterne blev bekræftet under dansk EF-formandskab året efter Lissabon-erklæringen.

Allerede på dette tidspunkt var det økonomiske samarbejde særdeles tæt. Handelen med EF-landene udgjorde omkring 50 procent af Tyrkiets samlede udenrigshandel, og EF-landene hæftede for godt 60 procent af den udenlandske investering på det tyrkiske marked. Men hurtigt fik tilnærmelserne mellem EF/EU og Tyrkiet nye dimensioner.

I 1995 blev Tyrkiet indlemmet i EU-kredsens vigtige toldunion, der yderligere lettede adgangen for tyrkiske varer til Europas indre marked. Samme år blev Tyrkiet medlem af verdenshandelsorganisationen WTO. Og allerede fire år efter blev Tyrkiet officielt anerkendt som kandidatland til EU-medlemskab og påbegyndte i 2005 reelle optagelsesforhandlinger.

EU's kontante belønning i 1990'erne af tyrkiske markedsøkonomiske reformer har også betydet en øget politisk orientering i tyrkisk indenrigspolitik mod Europa. Unions-

medlemskab er blevet mere accepteret af tyrkiske politikere som den eneste garanti af Tyrkiets fremtid, selv om både socialdemokrater, konservative og nationalister i landet stadig kan score politiske point på EU-modstanden. Ikke meget anderledes fra europæiske politikeres tilsvarende evner blot med modsat fortegn.

Politikere på begge sider har i årtier lukreret politisk på at ytre sig kritisk om modparten. Men der er snart ingen tvivl hos ansvarlige iagttagere om, at EU har ligeså desperat brug for Tyrkiet som det omvendte er tilfældet. Et af de klareste eksempler er Europas kamp for at sikre stabil og billig energiforsyning fra Kaukasus og Centralasien efter opløsningen af det sovjetiske forbund.

Energikrigen

Landene omkring det Kaspiske Hav har efter Den Kolde Krigs afslutning tiltrukket sig stor opmærksomhed fra Vesten, som vil gå langt for at gøre sig uafhængig af olie fra mellemøsten og naturgas fra Rusland. Begge forsyningskilder dækker betragtelige andele af energiforbruget på det europæiske kontinent. Energitemaet blev i det hele taget meget tidligt placeret på den internationale dagsorden for den nye æra.

Det er for eksempel ganske kendetegnende, at den første større, væbnede konflikt efter Den Kolde Krig, Golfkrigen, primært handlede

om energisikkerhed fra den uhyre vigtige persiske bugt.

Tyrkiet var således med fra starten af den tilspidsede, postsovjetiske energikamp, og har i dag i høj grad bundet sin internationale vægt op på at agere både diplomatisk og fysisk bindeled mellem Vesten og energien. Tyrkiet deler grænse med de sydkaukasiske, tidligere Sovjetrepublikker, hvoraf især Georgien er central, og har et stærkt politisk og kulturelt bånd til de energirige, tyrkiske republikker som Aserbajdsjan, Turkmenistan, Usbekistan og Kasakhstan, der blev selvstændige efter Sovjetunionens kollaps. Tyrkiet har formået at udnytte disse forbindelser rigtigt og har igen kunnet spinde guld på sin geografiske beliggenhed.

Rollen som international energiterminal blev tydelig i 2005, da råolie fra det massive energibassin i det Kaspiske Hav begyndte at strømme fra Aserbajdsjans hovedstad Baku, over Georgien til den tyrkiske middelhavsby Cehyan. Herfra er olien kun et stenkast fra Europa. Olierørledningen på knap 1.800 kilometer går uden om både Rusland og Iran, der traditionelt er store aktører på energimarkedet, men som i Vestens øjne er destabiliserende faktorer.

Russiske regeringer har siden 1992 adskillige gange brugt energiforsyningen til Europa gennem Ukraine som politisk pressionsmiddel og magtpolitisk værktøj, og Iran

er tyngtet af omfattende handelsrestriktioner samt et teokratisk styre, der i store dele af verden betragtes som irrationelt og farligt. Det er desuden to lande med store planer om at genrejse tidligere tiders storhed i deres respektive nærområder, og det er umuligt uden at komme til at træde USA og EU over tærerne. Irans insisteren på sit atomprogram samt Ruslands invasion af Georgien i august 2008 viser med al tydelighed, hvor følsom situationen er.

Derfor er Baku-Tbilisi-Ceyhan-forbindelsen (BTC) af stor betydning for både amerikanerne og europæerne. Den eliminerer ikke blot fremtidige forsyningsrisici, men presser også Rusland og Iran sikkerhedspolitisk i en på alle områder vigtig region. Tyrkiets geostrategiske placering og særlige forhold til de centralasiatiske leverandører er ideel i forhold til at maksimere Vestens afhængighed af tyrkisk samarbejde. Blandt andet derfor har amerikanske regeringer længe presset EU-landene til at sætte fart på optagelsesforhandlingerne med tyrkerne. USA og EU har ikke kun brug for Tyrkiet til at lægge jord til olierørledningen, men i høj grad også til at presse for eksempel Aserbajdsjan til ikke at gå med på konkurrerende købstilbud fra Rusland.

I januar underskrev EU, Tyrkiet og de asiatiske partnere en vigtig aftale, der på sigt skal sikre en vigtig udvidelse af samarbejdet og yderligere integrere Tyrkiet i forsynings-

kæden. Den USA-støttede såkaldte Nabucco-rørledning på over 3.300 kilometer skal bringe naturgas fra Aserbajdsjan ved Det Kaspiske Hav gennem Tyrkiets BTC-forbindelse, men i stedet løbe langs Anatolien og videre nordvest over gennem Bulgarien, Rumænien og Ungarn og ende i Østrig. Igen er formålet at gøre sig fri for russisk indflydelse på vestlig energiforsyning. Byggeriet ventes at starte i 2010 og færdiggøres i 2014, hvis alt går efter planen. Der hersker dog allerede usikkerhed om de asiatiske forsyningskilders grad af engagement.

Endnu en dimension til Tyrkiets energieventyr blev indledt i juni, hvor regionalregeringen i irakisk Kurdistan begyndte at eksportere olie til Vesten gennem sin nordlige nabo, Tyrkiet. Efter flere års krisestemning tillod centralregeringen i Bagdad uventet kurderne at eksportere olie i samarbejde med udenlandske, private investorer, selv om der endnu ikke foreligger en national olielov, der skal formalisere fordelingen af irakiske olieindtægter mellem landets befolkningsgrupper.

Det har udvidet tyrkernes indflydelsessfære væsentligt i Irak og over for Vesten givet Tyrkiet endnu bedre kort på hånden rent strategisk. Det spiller også gevaldigt godt ind i USA's akutte behov for regionale allierede, der efter amerikansk tilbagetrækning kan involvere sig fredeligt i irakiske anliggender og være med til at lægge pres på den shiiti-

ske fløj, der på sigt kan blive farlig for amerikansk indflydelse i Irak.

Tyrkiets energialliance med EU og USA, der går hånd i hånd med sikkerhedspolitiske hensyn, synes således at være sat ind i rammerne af et permanent interessefællesskab, som i årtier fremover vil give Tyrkiet en yderst central placering på den internationale scene.

Mæglerrollen

I Mellemøsten er nye magtbalancer ved at formes. Og det samme er Tyrkiets nye rolle og identitet.

Irans indflydelse i regionen er stigende, mens USA's ditto er dalende, og det har givet vind i sejlene for et Tyrkiet med egne ambitioner om en vægtig regional position. Det fortærskede billede af Tyrkiet som en bro mellem forskellige verdener har de seneste år fået sine farver genopfrisket.

På få år er landet blevet et diplomatisk brohoved, der løber i pendulfart mellem Mellemøstens diverse skurkestater og Vestens hovedstæder, som i hvert fald officielt nægter at føre dialog med hinanden. Eksempler på tyrkisk mæglervirksomhed er der mange af, og de er alle resultatet af den siddende regerings moderatislamiske islæt, moralske pragmatisme og offensive linje rent diplomatisk.

Retfærdigheds- og Udviklingspartiet (AKP) kom til magten i 2002 ved en sand jordskredssejr og har si-

den anlagt en meget ambitiøs udenrigspolitik, der vel at mærke ikke altid er blevet lige vel modtaget i USA. Rationalet i AKP-regeringen er, at den i kraft af sin politiske profil og institutionelle alliance med Vesten kan binde ikke-stuerene, men strategisk vigtige lande til sig og på mellemlangt sigt gøre sig uundværlig i de højtprofilerede, mellemøstlige tovtrækkerier.

Tyrkiet er således i dag det eneste land i den nære vestlige alliance, der har særdeles gode forbindelser til både den militante, palæstinensiske Hamas-bevægelse, til Syrien og Iran og sågar til Sudan, hvis præsident Omar al-Bashir, af den internationale straffedomstol, ICC, er eftersøgt for omfattende krigsforbrydelser og forbrydelser mod menneskeheden i Darfur-provinsen. Han har flere gange været gæst i Ankara.

Med undtagelse af sidstnævnte kan Tyrkiet bruge sine forbindelser til at placere sig selv midt i vigtige forhandlinger både i dag og i fremtiden. Både Israels forsigtige forhandlinger med Syrien og Irans endnu mere følsomme forhandling med EU og USA om sit atomprogram foregår med Tyrkiet som mægler. Og hvis en israelsk regering i fremtiden vil bløde op over for Hamas, vil Tyrkiet formentlig kunne spille en afgørende rolle i en eventuel fredsproces, der til den tid vil blive Tyrkiets helt store chance og løfte landet op i en helt ny liga. Selv om det naturligvis er luftkasteller for tyrkerne på

nuværende tidspunkt, ligger der her et stort potentiale.

Tyrkiet vågner

Tyrkiet bliver i dag fremhævet som et sjældent eksempel på et sekulært demokrati med en overvejende muslimsk befolkning. Men et demokrati er meget mere end et land, der afholder parlamentsvalg hvert fjerde år. I Tyrkiets tilfælde er den tilgrundliggende politiske kultur, der i ethvert rigtigt demokrati skaber rammerne for uindskrænket ytringsfrihed, forsamlingsfrihed og civilt folkestyre, endnu ikke grundfæstet.

Det tager tid. Især i Tyrkiet, der stadig døjer med et magtfuldt militær. Eksempelvis har skiftende parlamenter endnu ikke kunnet skaffe sig af med den militært dikterede forfatning, der i 1982 blev formuleret efter et voldeligt militærkup. Og selv *efter* Den Kolde Krig – i februar 1997 – har militæret væltet folkevalgte regeringer. Senest i april 2007 raslede militæret faretruende med sablerne. Ifølge EU venter der Tyrkiet store udfordringer. I sine årlige statusrapporter lufter Europa-Kommissionen megen kritik af tyrkiske forhold, og reformprocessen i landet har mistet pusten, siger EU's udviklingskommissær, der har beklaget sig i en årrække nu.

Tyrkerne forsvarer sig med, at der ikke ligefrem er udelt begejstring i europæiske hovedstæder ved udsig-

ten til tyrkisk medlemskab. En ganske korrekt betragtning, selv om reformbyrden utvivlsomt påhviler Tyrkiet. Landets over tyve millioner kurdere mangler stadig helt fundamentale borgerrettigheder, og der har de seneste 25 år raset en borgerkrig mellem regeringstropper og Kurdistans Arbejderparti (PKK), som regeringer ofte lukrerer på politisk ved at puste til nationalismen i befolkningen. Der finder stadig vilkårlige fængslinger, absurde strafudmålinger, tortur i fængslerne, omfattende korrupsion og ytringsfrihedskrænkelser sted i rigt mål.

Men den nye æra efter Den Kolde Krigs afslutning har kun godt tyve år på bagen, og et opgør med den militaristiske fortid (og nutid) er i Tyrkiet så småt under opsejling. Landet oplever i dag en bemærkelsesværdig udvikling.

For første gang nogensinde sidder tyrkiske generaler på anklagebænken i en domstol anklaget for kupforsøg, Tyrkiet og Armenien nærmer sig hinanden, regeringen forsøger at løse det kurdiske spørgsmål, og i offentligheden er der ikke i samme grad hellige køer som for eksempel militæret eller Mustafa Kemal, som man ikke må debattere. Det forfrosne Tyrkiet er ved at vågne op til dåd.

Pola Rojan er cand.comm. og freelancejournalist.